

PTUJSKI LISTI

Uredništvo
Ptuj, Slovenski
rotovžu), prtiličje,
Rokopisi se ne vrnejo.

Politično gospodarski tednik.

Štev. 21

Ptuj, 29. maja 1921

III. letnik

BALKANIZEM?

F. Vajda.

Nekateri naši ljudje radi tarnajo, da smo v nevarnosti, da izgubimo svojo kulturo in se „balkaniziramo“ vsled srbskega vpliva. Glavni vzroki pritožb so: poslovanje carinaren, zavlačevanje uradnih rešitev iz Beograda, vojaška služba in nesrečni davki. Isti listi, ki so se pred pol letom zgražali nad Korošci, ker so nasledili nemškimi letakom: „Al češ v Macedonijo ajnrukat?“ isti listi v zadnjem času pišejo ravno tako o naši državi, kakor so govorili o njej nemški agitatorji na Koroškem. Carina je znabiti res previsoka za nekatere predmete, vobče pa gotovo ne. Če se danes plača carine toliko kron kakor prej krajcarjev, je to le v razmerju sedanjih cen s prejšnjimi. Davki pa gotovo niso narastli v tem razmerju. Kar se tiče vojaške službe, pa so 20 letni fantje vendar toliko odrasli, da se jim ni treba držati materinega krila!

Vse te pritožbe so materijalnega izvira, tičejo se civilizacije, to je zunanje tehnične kulture, uporabe tehničnih sredstev v navadnem življenju. Teh tehničnih sredstev naša država žalibog res nima, po vojni jih tudi druge nimajo, ki so jih prej imele. Toda s kulturo v pravem pomenu besede nima to nič opraviti. Kultura je gojitev izobrazbe in v tem oziru naša država visoko nadkriljuje bivšo Avstrijo!

Poglejmo samo v Ptuj! Nemški Ptuj je namesto izobrazbe širil šnopsarijo med našim ljudstvom. Danes imamo tukaj slovensko gimnazijo, slovensko dekliško meščansko šolo, na stotine slovenskih, večinoma kmečkih otrok se izobrazuje v svojem maternem jeziku. Trgovski in obrtni vajenci se učijo v slovenskem jeziku, katerega govori ves okraj. Prej je prišel kmečki deček k mojstru, potisnili so ga v obrtno šolo, kjer ni razumel po-

Praznik sv. Cirila in Metoda.

V torek 24. maja smo prvič praznovali praznik sv. Cirila in Metoda. Naša vlada je namreč odredila, naj se 24. majnika proslavi spomin slovanskih blagovestnikov. Imeti je morala gotovo tehtne vzroke, da je k ostalim narodnim praznikom pridejala še novega, praznik sv. Cirila in Metoda.

Imeni Ciril in Metod pri nas nista nepoznani. Saj imajo mnogi po njiju svoje krstno ime, saj po njiju imenujemo našo šolsko družbo Družbo sv. Cirila in Metoda, saj že več let zažigamo kresove na čast sv. Cirilu in Metodu. Zakaj vse to? Ciril in Metod sta naša slovanska svetnika. Nju imenujemo, kadar hečemo povdarjati našo narodnost.

Sv. brata sta bila rojena v začetku 9. stoletja v Solunu ob Egejskem morju (Ciril, imenovan izprva Konstantin, l. 827.) Velikomoravski knez Rastislav ju je izprosil pri bizantinskem cesarju, da sta prišla l. 863 v njegovo državo poučevati ljudstvo v krščanski veri. V domačem, razumljivem jeziku sta raz-

uka in je izgubil 1 ali 2 leti, predno se je naučil jezika, strokovno pa se ni mogel prav izobraziti. Imamo že drugi gospodinjski tečaj za kmečka dekleta. Kdo se je prej brigal za izobrazbo naših kmečkih gospodinj? Če vojaki korakajo skoz mesto, pojejo slovenske, hrvatske in srbske pesmi, prej si slišal kvečemu psovke!

Prej so se morali naši poslanci leta in leta pripraviti za vsake šolo, zdaj smo karčez noč dobili vseučilišče v Ljubljani z oddelkom tehniške visoke šole, konservatorij (glasbena visoka šola), Glasbene Matice v Ljubljani se podržavi, dobili smo trgovsko šolo v Mariboru, rudarsko šolo v Celju, trgovsko akademijo v Ljubljani in kakih 30 meščanskih šol, dočim smo pred vojno imeli eno edino slovensko meščansko šolo v Postojni. Učiteljišča za slovenske učitelje in učiteljice so bila nemška, imeli smo 5 slovenskih gimnazij na Kranjskem, 1 napol slovensko realko v Idriji, napol slovenske nižje razrede na gimnazijah v Celju in Mariboru, zdaj imamo 11 gimnazij in 2 realke.

Poglejmo še dalje v širjo domovino! Novo osvobojeni kraji na jugu so pod Turčijo bili kulturno popolnoma zanemarjeni. V 2 kratkih letih, polnih vretja, nemirov in nesigurnosti, so se osnovala gimnazije v Skoplju, Bitolju, Prilepu, Gjevgjeliji, Prizrenu, Kosovki Mitrovici, Novem Pazarju, Prijepolju, Ohridi, Kumanovem, Tetovem, Štipu in Velesu. V Črni gori je 6 novih srednjih šol, v Vojvodini (Banatu) je nad ducat srednjih šol, več ko polovica je novih, druge so Srbi že prej pod madjarsko vladu vzdrževali iz lastnih sredstev, v Bosni in Hercegovini so se ustanovile 1919 tri, 1920 pa dve novi gimnaziji. In v kakšnih razmerah delujejo te šole! Brez primernih šolskih stavb, brez učnih pripomočkov, profesorji brez stanovanj!

Da se to kulturno delo more prav presoditi, pogledjmo malo nazaj in primerjajmo! „Visoko kulturna“ Avstrija je l. 1878 zasedla Bosno in Hercegovino. V Sarajevu je bila srbska mala (nižja) realna gimnazija, katero

lagala Kristove nauke, v domačem, ljudstvu razumljivem jeziku slovenskem pa sta opravljala tudi vso službo božjo. Vera mora seči ljudem v srce in to je mogoče le, če človek tudi razume vse cerkvene molitve. Ciril je že v Carigradu priredil pismenke, ki so se prilegale slovenskemu jeziku. Med obdonavskimi Sloveni, Čehi in Slovenci pa je prevajal sam in njegovi učenci svete knjige v slovenski jezik.

Dosegla sta, da je papež v Rimu dovolil, da se sme vršiti služba božja v slovenskem jeziku. To je bila velikanska pridobitev. Zakaj takrat so pri nas, zlasti pa v zahodni Evropi mislili, da se sme vršiti služba božja le v latinskem jeziku. Na vzhodu so rabili v cerkvi tudi grščino in hebrejščino. Na zahodu pa je veljala latinščina za gospodujoči, pa tudi za gosposki jezik. Sv. brata Ciril in Metod pa začneta opravljati službo božjo v domačem jeziku. Ta novotarija je bila za zapadno Evropo nekaj nezasišanega. Zastopniki latinizma niso mogli verjeti, da si upa kdo uvesti v službo božjo prosti narodov jezik in še jezik, ki ni imel nikake veljave, nikakega slovstva, jezik naroda, ki niti politično ni imel veljave.

so Srbi vzdrževali in Turki trpeli. Avstrija je l. 1879 zaprla ta zavod in namesto njega ustanovila „k. k. Unterrealgymnasium“ Do l. 1893, torej celih 15 let avstrijske okupacije, je bila sarajevska gimnazija, ki se je l. 1883 razširila na višjo gimnazijo, e d i n a srednja šola v celi Bosni in Hercegovini! Seveda, Avstrijecem in Madjarom ni bilo za izobrazbo naroda, temveč za izkoriščanje okupiranih dežel. Zdaj primerjajmo s tem, kaj je „balkanska“ Srbija storila v kratkih 2 letih! To je ogromno kulturno delo. Jaz poznam samo srednje šole, gotovo se z isto vnemo deluje tudi na osnovnih šolah.

Res, tega „Balkanizma“ se nam ni treba bati, na stežaj mu odprimo vrata in — srca!

Sveži zrak — sovražnik jetike.

Ste-li kdaj premislili, da je zrak nekaj, brez česar ne moremo živeti? Lahko živimo brez hrane ali vode nekoliko dni ali celo tednov, ali brez zraka bi umrli v par trenutkih.

Z vdihovanjem svežega zraka donasamo v pljuča kisik za svojo kri. Ko izdihujemo, izganjamo iz telesa nesnago v pljučih in krvi. To delo telesa imenujemo „vdihovanje“ in „izdihovanje.“ Mnogo let se je domnevalo, da slab zrak nastaja vsled prevelike količine ogljikovega dvokisa, ki ga pljuča izdihujejo. To teorijo so zavrgli in neki zdravnik pravi o slabem zraku naslednje:

Pokvarjen zrak je večinoma pripisovati visoki temperaturi, visoki vlažnosti in pomanjkljivemu gibanju zraka.

V gorkem, vlažnem in mirnem zraku tičijo lastnosti, ki izpodkupujejo zdravje telesa. Ako vdihujemo in izdihujemo gorak in stoječ zrak, najdemo: 1. da naša kri postaja lena; 2. srce bije bolj počasi; 3. možgani ne delujejo; 4. glava začne boleti; 5. telo postaja rahločutno in se prehladi. V taki nečisti atmosferi telo nima odporne sile nasproti

Kaj takega niso poskušali niti mogočni Franki, niti oblastni Nemci, upajo pa si to zaničevani Slovani, ktere so smatrali Nemci za manj vredne, le v toliko za dobre, da si jih podvržejo, da njim služijo. In ta suženjski jezik, kakor so radi nazivali sosedje Slované sužnje, bi naj postal svet jezik, ki se sme rabiti pri verskih svetotajstvih?

In vendar se je to zgodilo. Rimski papeži so takrat dovolili sv. Cirilu in Metodu slovensko bogoslužje.

Po Metodovi smrti (885) so sicer pregnali slovenske misijonarje z Velikomoravskega, ne uvidevajoč velikega pomena njegovega dela. Učenci so se zatekli k južnim svojim bratom, Bolgarom, Srbom in Hrvatom, kjer so jih radostno sprejeli. Tu so uspešno nadaljevali delo v duhu svojih učiteljev Cirila in Metoda. Slovansko bogoslužje se je utrdilo in krepko razvilo pri južnih Slovanih. Od južnih Slovanov pa je prešlo kasneje k Rusom. In sedaj je za latinskim jezikom cerkvenoslovenski najbolj razširjen pri krščanskem bogoslužju. Za to pa se imamo zahvaliti početnikoma, sv. Cirilu in Metodu.